

3. Декларація про захист жінок і дітей при надзвичайних обставинах та під час збройних конфліктів : від 14.12.1974/ Відомості Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_317

Непийвода Вікторія Леонідівна,
*студентка 3 курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Фомічова Н.В.*

ОСОБЛИВОСТІ КОМПЕНСАЦІЇ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ ЯК СПОСОБУ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

З огляду на процеси, які відбуваються в Україні та її постійне прагнення до реалізації всіх основ соціальної та правової держави, важливою ознакою якої є забезпечення прав людей та громадян, зростає цікавість до одного з способів цивільно-правового захисту – компенсації моральної шкоди. Кількість позовів щодо відшкодування моральної шкоди поступово продовжує зростати, а тому перед суддями постає ряд важливих та актуальних запитань, щодо прийняття рішень в даних справах.

Найбільш дискусійними з них є питання щодо того як визначити розмір відшкодування, ступінь психічної травмованості певного правопорушення і, звичайно ж відкритим залишається питання щодо визначення чи була завдана моральна шкода взагалі, враховуючи при цьому індивідуальні психологічні особливості людини. Актуальність даної статті зумовлена тим, що в діючому законодавстві України існують прогалини щодо підстав відшкодування моральної шкоди, а також відсутнє повне та чітке визначення моральної шкоди. Тому дана проблема привернула увагу багатьох вчених, зокрема: С.А.Беляцкіна, Л.М. Корчемної, В.С.Липицького, В.І.Палинюка, С.П.Рабіновича, Є.А. Солодко та інших.

Предметом дослідження є норми законодавства, відповідно до яких реалізується право на відшкодування моральної шкоди. Основною метою виступає загальна характеристика моральної шкоди, механізм її компенсації, а також визначення проблем щодо законодавчого закріплення норм, якими регулюється компенсація моральної шкоди.

В Україні право на компенсацію моральної шкоди отримало законодавче закріплення в 1993 року, коли Цивільний кодекс УРСР від 18 липня 1963 року було доповнено статтею 440-1. Згідно з вищевказаною статтею моральна (немайнова) шкода, заподіяна громадянину або організації діями іншої особи, яка порушила їх законні права, відшкодовується особою, яка заподіяла

шкоду, якщо вона не доведе, що моральна шкода заподіяна не з її вини. Така шкода відшкодовується в грошовій або іншій матеріальній формі за рішенням суду, а її розмір має бути не менше п'яти мінімальних розмірів заробітної плати [1].

Лише на підставі цієї статті не можна було повністю врегулювати даний процес, а тому Пленум ВСУ в своїй Постанові від 31 березня 1995 року роз'яснив суддям механізм застосування даної статті. Але в діючому законодавстві України не має однозначного, точного і вичерпного визначення поняття моральної шкоди [2, с.15].

У статті 23 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року передбачено право особи на відшкодування моральної шкоди, а також визначений перелік протиправних діянь, щодо яких може виникнути питання про відшкодування нематеріальної шкоди. До них законодавець відносить:

- заподіяння каліцтва та іншого пошкодження здоров'я особи , що призвело до фізичного та психічного болю;
- протиправну поведінку фізичної особи, яка призвела до душевних страждань іншої людини;
- погіршення стану або повне знищення майна фізичної особи , що призвело до душевних переживань та страждань;
- приниження честі, гідності фізичної особи та ділової репутації фізичної і юридичної особи [3].

Одним із найбільш спірних серед науковців залишається питання, чи можливо взагалі компенсувати моральну шкоду. Дійсно втрати немайнового характеру внаслідок моральних і фізичних страждань, які визнаються моральною шкодою, не мають економічного змісту і тому їх важко і практично неможливо виразити в грошовому еквіваленті. У даному випадку не може йти мова про реституцію, тобто про відтворення порушеного блага в той стан, у якому воно перебувало до порушення. Йдеться саме про компенсацію, під якою розуміють певне задоволення, яке б могло вважатись більш-менш достатньою винагородою потерпілому за його моральні та фізичні страждання [4].

Питання щодо регулювання відносин із компенсації моральної шкоди викладено в цілій низці нормативно-правових актів, одним із найважливіших з яких є Закон України «Про захист прав споживачів», адже кожен із нас є споживачем. Однак даним законом передбачено не всі нюанси, щоб гарантувати споживачеві відшкодування моральної шкоди.

Відповідно до статті 3 вищезазначеного закону, споживач має правом на відшкодування моральної (немайнової) шкоди, заподіяної небезпечними для життя і здоров'я людей товарами (роботами, послугами) у випадках, передбачених законодавством [5].

Недоліком конструкції цієї статті, на наш погляд, є те, що закон допускає відшкодування моральної шкоди споживачу лише в тих випадках, коли вона виникла внаслідок використання небезпечних для його життя і здоров'я товарів (робіт, послуг). Така небезпека передбачає реальну загрозу заподіяння шкоди життю та/або здоров'ю споживача й не включає в себе «звичайні» порушення прав споживачів, не пов'язаних із його життям та здоров'ям. Наприклад, хамство й неповага до споживача, які мали місце при його обслуговуванні, суднавряд чи визнає такими, що могли заподіяти шкоду його здоров'ю, а тим більше – життю. А відтак вони не дають підстав для відшкодування моральної шкоди.

Парадокс, однак при наявності реально заподіяної моральної шкоди споживачу в силу прямого припису закону він позбавлений права на справедливую компенсацію.

Отже, проблема відшкодування моральної шкоди – на даний момент є недостатньо вивчена та не повністю висвітлена в законодавстві України. Тому необхідно на законодавчому рівні більш детально конкретизувати порядок визначення психічної ситуації, яка травмує особу та порушує її права. Адже законодавець визначив далеко не всі підстави з приводу яких особа зазнає моральної шкоди та потребує її відшкодування.

Література:

1. Цивільний кодекс Української РСР від 18 липня 1963 року № 1540-VI /Електронний ресурс. – [Режим доступу] : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1540-06/page7>.
2. Онищенко О. С. Способи відшкодування моральної шкоди / О. С. Онищенко // Юридична наука. – 2015. – № 1. – С. 15-20.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року // Офіційний вісник України. – 2010. - № 11/461. – Ст. 7.
4. Крезуб І. О. Проблемні питання застосування законодавства України щодо відшкодування моральної шкоди в судах України / Ірина Олександрівна Крезуб. – 2014. – Електронний ресурс. – [Режим доступу] : <http://old.minjust.gov.ua/5947>.
5. Про захист прав споживачів: Закон України від 12 травня 1991 року № 1023-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 30. – Ст. 379.